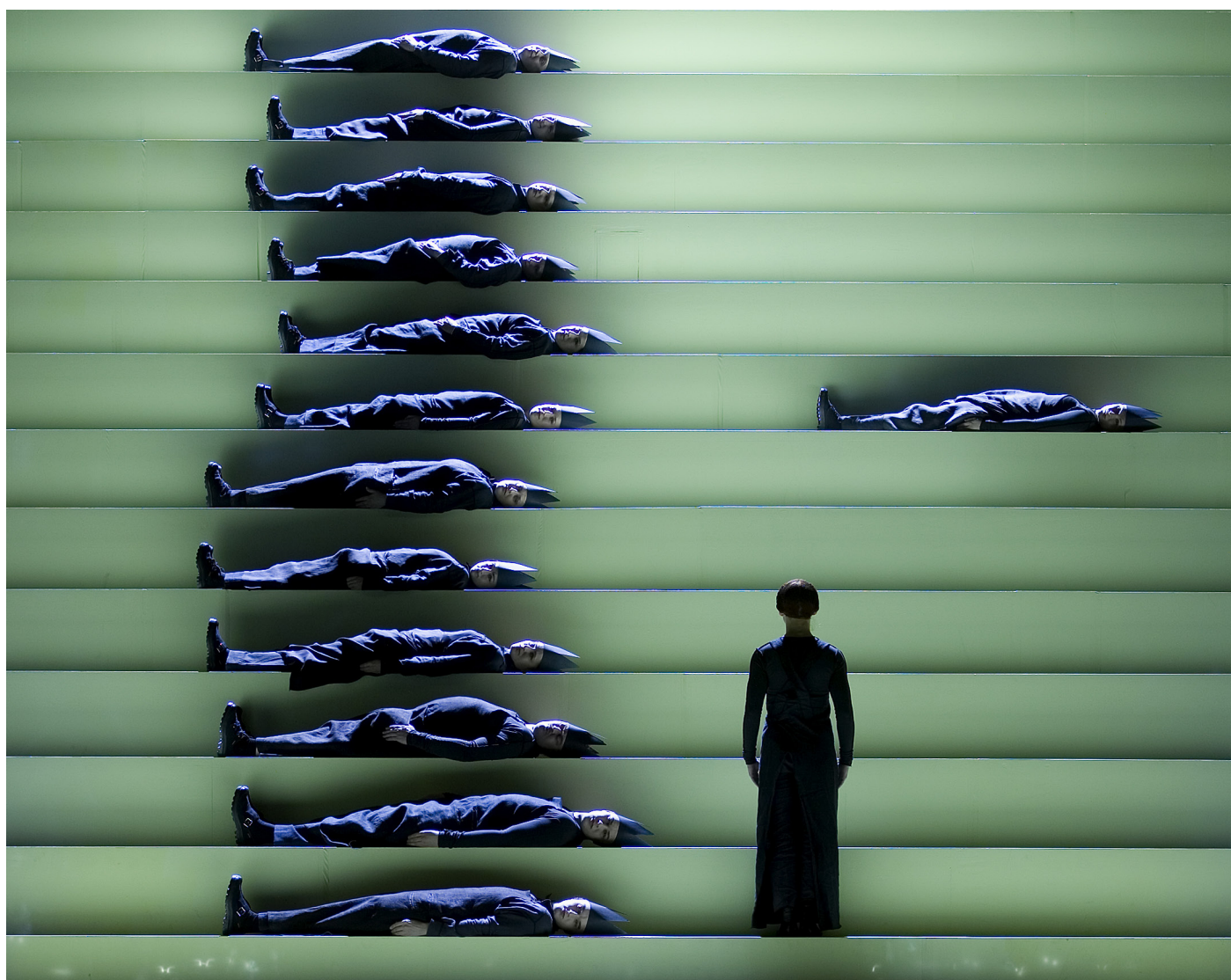

OPERATION:ORFEO

KÆRE UNDERVISER

OPERATION:ORFEO – et elsket dansk mesterværk

Operation:Orfeo er Hotel Pro Formas ikoniske mesterværk og en del af vores danske kulturarv.

Forestillingen er en moderne klassiker, baseret på myten om Orfeus og Eurydike. Et musikalsk værk, en billedopera, som er skabt ud fra billedkunstneriske grundprincipper og repræsenterer en ny tilgang til operagenren. Forestillingen blev skabt til Aarhus Festuge tilbage i 1993 på Musikhuset Aarhus og har rejst til scener over hele verden. Musik er komponeret af Bo Holten og John Cage. Libretto er skrevet af Ib Michael.

Operation:Orfeo er ikke opført i Danmark siden 2008. Det er en meget elsket forestilling, som mange mennesker ønsker at se eller gense. Værket er, med fortællingen om Orfeus og Eurydike, med sin skønhed, æstetiske kraft og sanselighed, tidløst – et værk, som taler til alle tider og til alle generationer.

Med denne genopsætning ønsker Hotel Pro Forma at også nye generationer skal have mulighed for at opleve dette hovedværk inden for dansk scenekunst.

OPERATION:ORFEO I UNDERVISNINGEN

Dette materiale giver en kort præsentation af forestillingen Operation:Orfeo, fortællingen om Orfeus og Eurydike og dennes eviggyldige temaer og forslag til hvordan både fortælling og forestilling kan indgå i undervisningen i fagene **dansk, musik, drama og oldtidskundskab**.

Vi håber, at I vil få glæde af Operation:Orfeo.

De bedste hilsner
Hotel Pro Forma

Interview med Kirsten Dehlholm: Operation:Orfeo

Har Operation:Orfeo en bestemt betydning for dig, i din værksamling?

Ja, det må man sige. For det var et gennembrud. Et internationalt gennembrud. Det kom ikke lige med det samme, men det kom. Operation:Orfeo har betydet ufattelig meget for mig i forhold til kunstneriske opgaver og at komme rundt i verden.

Hvorfor valgte du Orfeus-myten?

I 1993 spurgte arrangøren af Aarhus Festuge, om jeg ville skabe noget til den store scene i Musikhuset. Indtil da havde jeg ikke tidligere skabt værker til en black box – en teaterscene. Hverken med Billedstofteater eller med Hotel Pro Forma. Vi havde hele tiden undgået teaterscenen. Jeg tænkte, at det skulle være en opera. Jeg kendte ikke meget til opera, men jeg havde hørt Christoph Glucks version af Orfeus og Eurydike, som jeg rigtig godt kan lide, og jeg tænkte, at det måtte være den, vi skulle bruge. Derfor blev det myten om Orfeus og Eurydike.

Om musikken og librettoen til Operation:Orfeo.

Der skal jo musik til en opera, og jeg kendte komponist og dirigent Bo Holten. Han ledede dengang koret Ars Nova, som flere gange havde været med i Billedstofteater-forestillinger. Men jeg ville også have en udenlandsk komponist med. John Cage lavede så meget forskelligt. Og jeg kunne godt lide ham som personlighed og som musikalsk modsætning til Bo Holten.

Det var bare et greb ud i luften, at vi skulle spørge ham. Bo tog til New York og mødte ham, men han var meget syg, så han kunne ikke skrive noget nyt. I stedet måtte vi bruge hvad vi ville i hans eksisterende værker. Cage døde et halvt år efter, så han har aldrig set Operation:Orfeo.

Bo Holten udvalgte altså værker af John Cage, som han mente kunne omsættes til et korværk, og samtidig komponerede han selv ny kormusik til Operation:Orfeo. Bos musik kan nogle gange blive næsten som god pop. Det virker rigtig godt sammen med Cages atonale musiksprog. Det er en meget god modsætning til John Cages lidt tørre klange, som vi bruger som skelet. Jeg plejer at sige, at jeg sætter Bo Holtens musikalske kødklumper på Cages skelet.

Bos musik skulle have nogle ord, der bliver sunget: en libretto. Jeg valgte Ib Michael, fordi hans fortællinger er både sanselige, farverige, ekspressive og til dels voldsomme, jo bestemt voldsomme. Jeg vidste hvordan scenografien skulle være: meget spartansk og konceptuel. Ib Michaels ord ville være en god modsætning til det visuelle billede. Jeg havde sagt, at han kunne vælge et landskab, og han valgte havet, fordi han er en god dykker. Det synes jeg var meget fint, at han valgte havet som landskab. Og så skrev han teksten – selvfølgelig uden at kende musikken. Men jeg syntes at hans tekst illustrerede myten alt for meget, så jeg strøg halvdelen og bad ham skrive noget andet. Det havde han ikke tid til på det tidspunkt. I stedet

Kirsten Dehlholm

måtte jeg tage noget fra hans digt Himmelbegravelse om begravelser i Tibet, højt oppe i bjergene. Det er et meget stærkt og flot digt. Ib Michael havde overværet, hvordan de døde kroppe blev parteret, fordi der ikke er nogen træer til at brænde dem, og heller ikke noget jord at begrave dem i. Så de døde blev parteret til fugls føde. Jeg gav solisten Himmelbegravelse, og koret fik librettoen. De to tekstkroppe blev en meget flot tekst. Forestillingen består dermed af Ib Michaels tekst til Bo HOLTENS musik, de originale tekster på engelsk og fransk og vrøvletekst af John Cage, og så den italienske arie af Gluck.

Du har fortalt, at du på forhånd vidste, hvordan scenografien skulle være. Betyder det, at scenografien var en af de første byggesten?

Ja, det var den, for jeg kan jo ikke rigtigt lave noget uden at jeg har mit rum, og teaterscenen er ikke et rigtigt rum – det er et forandringsrum, et forvandlingsrum.

Scenograf Maja Ravn var dengang studerende på Teaterskolen, hvor jeg kort underviste. Hun havde lavet en lillebitte trappe til skuespillere, men de kunne ikke finde ud af, hvordan de skulle bevæge sig og agere på den. Men jeg kunne se, at det ville være en god mulighed for os at bruge sådan en trappe, blot meget forstørret. Vi brugte rigtig meget tid på at måle og snakke om, hvordan den skulle være. Hvor høj den skulle være, hvor høje trinene skulle være og på at lave rammen foran, så man aldrig ser, hvor trappetrinene ender. Det er meget vigtigt for at bevare illusionerne, om det to- og tredimensionelle. Så Maja skabte scenografien med trapperne, så jeg kunne sætte mit eget rum ind på scenen.

Hvilken betydning har trappen for myten, dimensionerne og lyset?

Ja, det er jo det essentielle i myten, at Orfeus får lov til at gå ned til Hades for at hente sin elskede Eurydike. De stiger op, men han ser sig tilbage før hun når ud i lyset, så hun trækkes ned i dødsriget igen, og han mister hende for evigt. Så på den måde er den rigtig god, den trappe. Men, samtidigt er den også et abstrakt rum.

Det er ikke en stue eller et landskab, det er bare en trappe. Og så blev den også et uendelighedsrum, som man ikke ser, hvor begynder eller ender. Både horisontalt og vertikalt. Alt efter hvor man sidder i salen, forsvinder de medvirkende oppe eller i siderne.

Ved hjælp af lyset kunne lysdesigner Jesper Kongshaug skabe illusionen om skiftet mellem to og tre dimensioner, alt efter hvordan lyset rammer trappetrinene. Lyset på selve rammen omkring trappen gør også at trappen ændrer sig. Det betyder at trappen skubber sig frem eller tilbage, alt efter om rammen er belyst eller ej. Det er simpelthen spændende at følge, som sanseapparat. Det kunne vi ikke vide, da vi lavede det. Men det blev det, og der var ikke mange ændringer efter at vi først havde skabt den. Jeg tænkte at det var ligesom at se på et kæmpestort tv. Dengang tv'et var større end det er i dag.

I den sidste del af myten siges, at Orfeus' krop blev parteret af en gruppe af vilde kvinder, der kaldes mænaderne, og blev kastet i floden. Herefter flyder hans hoved syngende på vandet. Det syntes jeg var et ret fantastisk billede, så jeg spurgte Jesper, om han kunne lave det. Og det lavede han så af laserlys, som ikke rigtig var kendt dengang. Han skabte en bølge af laserlys, der kommer oppe fra trappen og breder sig ud over sangerne og publikum i salen, som først er blevet fyldt med røg. For vi bliver nødt til at have røg for at kunne se laseren. Det er en bølge, et hav

af grønt lys, der dækker publikum. Det virker meget overvældende, for indtil da er det hele set på afstand. Man har kigget op på scenen, og så pludselig bliver man druknet, involveret af dette lys. Det virker meget stærkt.

Lys spiller en vigtig rolle i myten. Orfeus stiger ned i mørket og må først kigge på Eurydike når de begge er tilbage i dagslyset. Så det passer enormt godt at lyset fik så central en plads.

Ja, det er helt rigtigt. Men sådan tænker jeg slet ikke. Jeg tænker ikke så meget narrativt. Jeg tænker mere, om noget ser interessant ud. Og så er jeg heldig, at det passer til myten. For det gjorde det.

Operation:Orfeo består af tre satser, hvilket er en klassisk dramaturgisk model.

Ja. Jeg havde lavet opdelingen, hvor første sats er 20 minutter i mørke. Kun rammen er belyst, så det ser ud som om den lyser af sig selv. Så går det over til 20 minutter i natriumlys, som gør at alle farver forsvinder og nærmest ligner et gammelt fotografi. Der ser vi koret. De bevæger sig, men flytter sig ikke. Så mister han Eurydike og der er et halvt minuts stilhed. Tredje sats er 40 minutter, jeg kalder den Memory/mindet. Det har ikke noget med noget at gøre. Det er rent visuelt slik, indtil laserlyset kommer.

Betyder det, at der er 1. nedstigning, 2. opstigning og 3. efter tabet?

Ja, det er jo i hvert tilfælde en nem måde at forklare det på: At første del refererer til Orfeus' nedstigning til dødsriget; mørket, anden del refererer til hans opstigning og tabet af Eurydike, og tredje del som minder om hende, og så hans egen død. Det er en nem måde at forklare det på, selvom det i virkeligheden slet ikke er nogen forklaring. Og jeg er også ligeglad.

Hvilke overvejelser havde du i forbindelse med kostumerne?

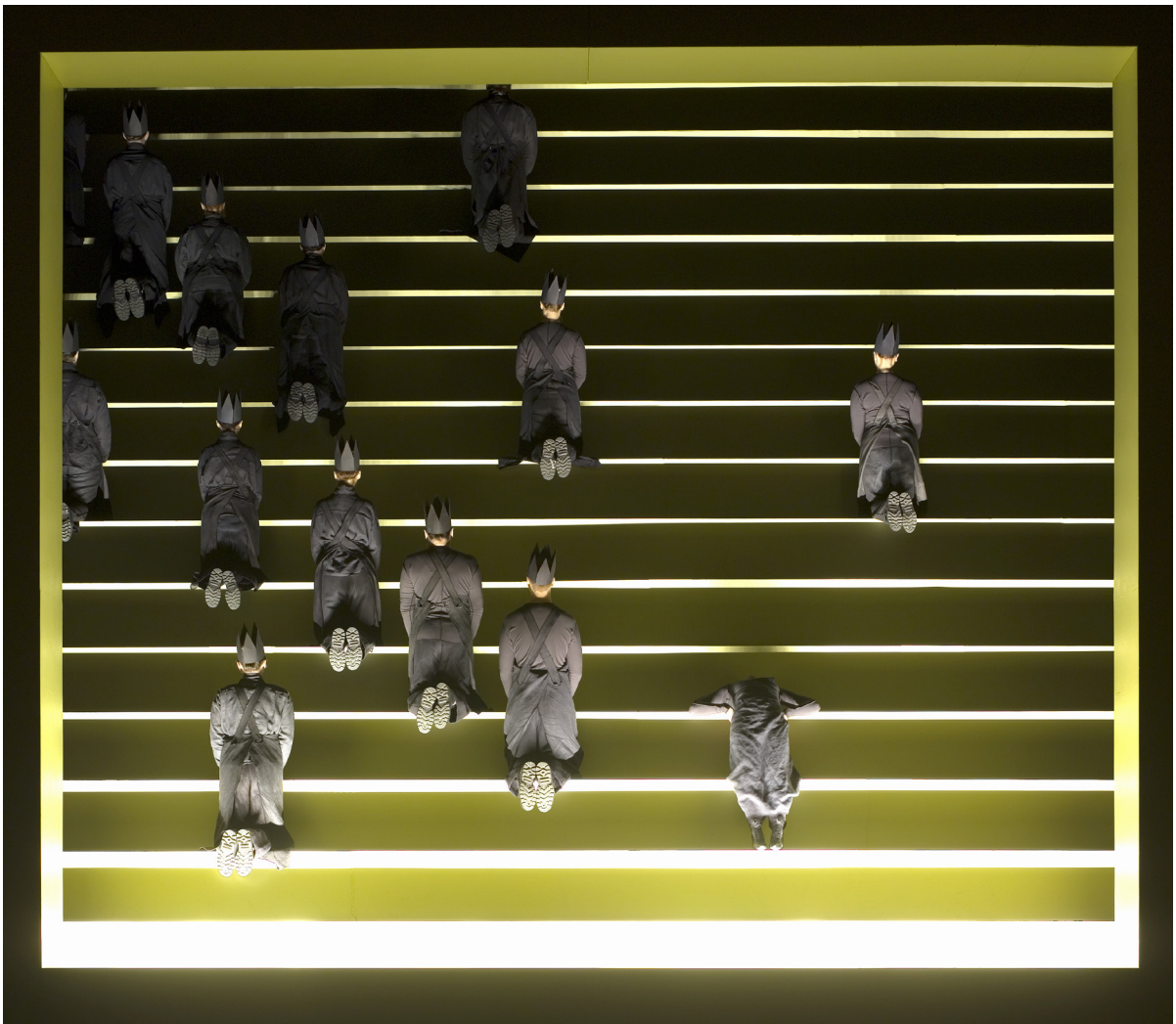
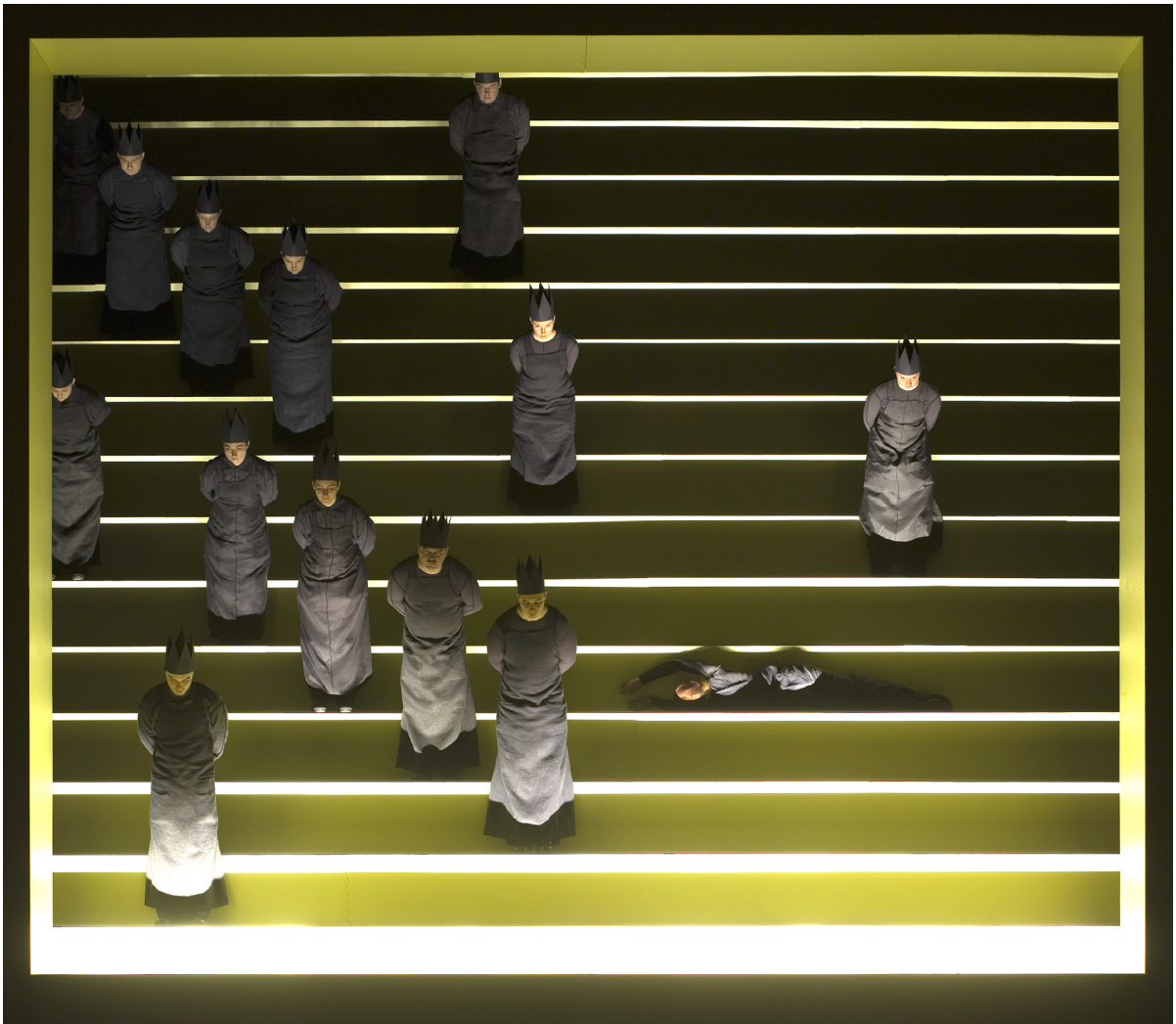
Kostumedesigner Annette Meyer og jeg var enige om, at der ikke skulle være forskel på mænd og kvinder. Der skulle ikke være en Orfeus og en Eurydike. Undtagen danseren skulle alle have samme kostumer på og have krone på, fordi Orfeus er musikkens konge. Og så de fire lommer.

Koreografien består af meget præcise, enkelte bevægelser som koret udfører, og der er nogle objekter involveret. Hvad er det de meget præcise og minimalistiske bevægelser kan, og hvorfor er objekterne med?

Jeg valgte fra begyndelsen at have én danser og én solist, som bliver stående i den højre side af scenen. Danseren var dengang Anita Saij, som også skabte koreografien. Koreografien er virkelig god, og vi fik lov til at arve den, da Anita ikke var med længere. Danseren i Operation:Orfeo kan både være Orfeus og Eurydike. De fleste ville nok sige, at hun er Eurydike, men det må man selv om.

Korets koreografi har ikke meget bevægelse, men det skal være langsomt og meget præcist. Hele koreografien er baseret på præcision for at få den metafysiske karakter. Det er meget vigtigt med den metafysiske karakter, som forestillingen kun kan opnå, hvis den bliver udført vanvittigt præcist, så alle sangerne gør det samme på samme tid. For hvis der er en, der lige kommer lidt for sent med sin ballon, så går hele billedet i stykker. Men det betyder også, at jeg er der til hver eneste opførelse og giver dem noter bagefter. Jeg beskriver Operation:Orfeo som 'præcis som et kirurgisk snit' og 'kompliceret som en stor operation'. Hvis den ikke er det, så fungerer den ikke.

Jeg skulle have objekter med for at variere billedet. Kun en gang går nogen ud af billedet, så det er selve billedet, der skal variere. Jeg valgte nogle små objekter, der var gule allesammen og som var så små, at de kunne være i en lomme. De skulle bare kunne gribe i en lomme og tage noget op og lægge det ned igen. De fleste objekter har med munden at gøre, fordi de bruges af koret. Noget de f.eks. skulle puste eller blæse i. Men objekterne har ingen betydning, ingen mening for det narrative. Selvfølgelig ved jeg godt, at man altid prøver at finde fortællingen i objekterne, men der er ingen fortælling. De putter bare en bold i munden eller puster en ballon op eller skriver med en gul lineal i luften. Der er intet narrativt i det. Det er rent visuelt. eller skriver med en gul lineal i luften. Der er intet narrativt i det. Det er rent visuelt.

EN BILLEDOPERA I TRE SATSER

Operation:Orfeo er et musikalsk værk skabt i 1993 ud fra billedkunstneriske grundprincipper. Forestillingen repræsenterer en ny tilgang til operagenren.

Operation:Orfeo er performance som ritual. Kompositionen er en sekvens af billeder i et indrammet univers. Et syngende kor og en solist tegner formaliserede bevægelser i lys. Forestillingen bygger på modsætninger: mørke og lys, liv og død, lyd og stilhed. Som visuel opera udforsker forestillingen den gamle mytes stemninger og uundgåelige associationer til det ubevidste.

Kravet til årsagssammenhæng og dramatisk forløb i libretto og musik er erstattet af en række tableauer og kompositioner, bestemt af rent visuelle og auditive principper snarere end af dramatiske fortællemåder – en billedtolkning, der genopfinder den traditionelle operas grundelementer.

Myten om Orfeus' rejse til underverdenen bliver ikke genfortalt direkte. Men den tjener som et dramaturgisk forløb med den klassiske tredeling som udgangspunkt for en serie billeder, komponeret og oversat til et moderne scenisk billedsprog. Det antyder, men illustrerer aldrig det mytiske materiale. Tredelingen refererer til mytens udviklingsfaser: nedstigningen, opstigningen og tabet, synliggjort som billeder i mørke og lys, i flade og dybde.

Librettoen er en sanselig beskrivelse, et korværk fremført som symfonisk sang uden instrumentalt akkompagnement. Som et glødende digt dykker den ned i havets substansløse, farverige, skyggefulde underverden og dukker op midt i et døderitual på verdens tag.

Musikken i forestillingen bæres af modsatte kvaliteter, der spiller op til hinanden; det spinkle til det voluminøse, det spredte til det samlede, solisten til koret.

Forestillingen er enkel som et kirurgisk snit og kompliceret som en stor operation.

KORMUSIK

Kormusikken er en tilrettelæggelse af eksisterende kompositioner af John Cage og Christoph Willibald Gluck, sunget på de originale tekster, samt originalværker af Bo Holten, skrevet til Ib Michaels libretto.

Letlands Radiokor fremfører korværkerne som kor og solist.

LIBRETTO

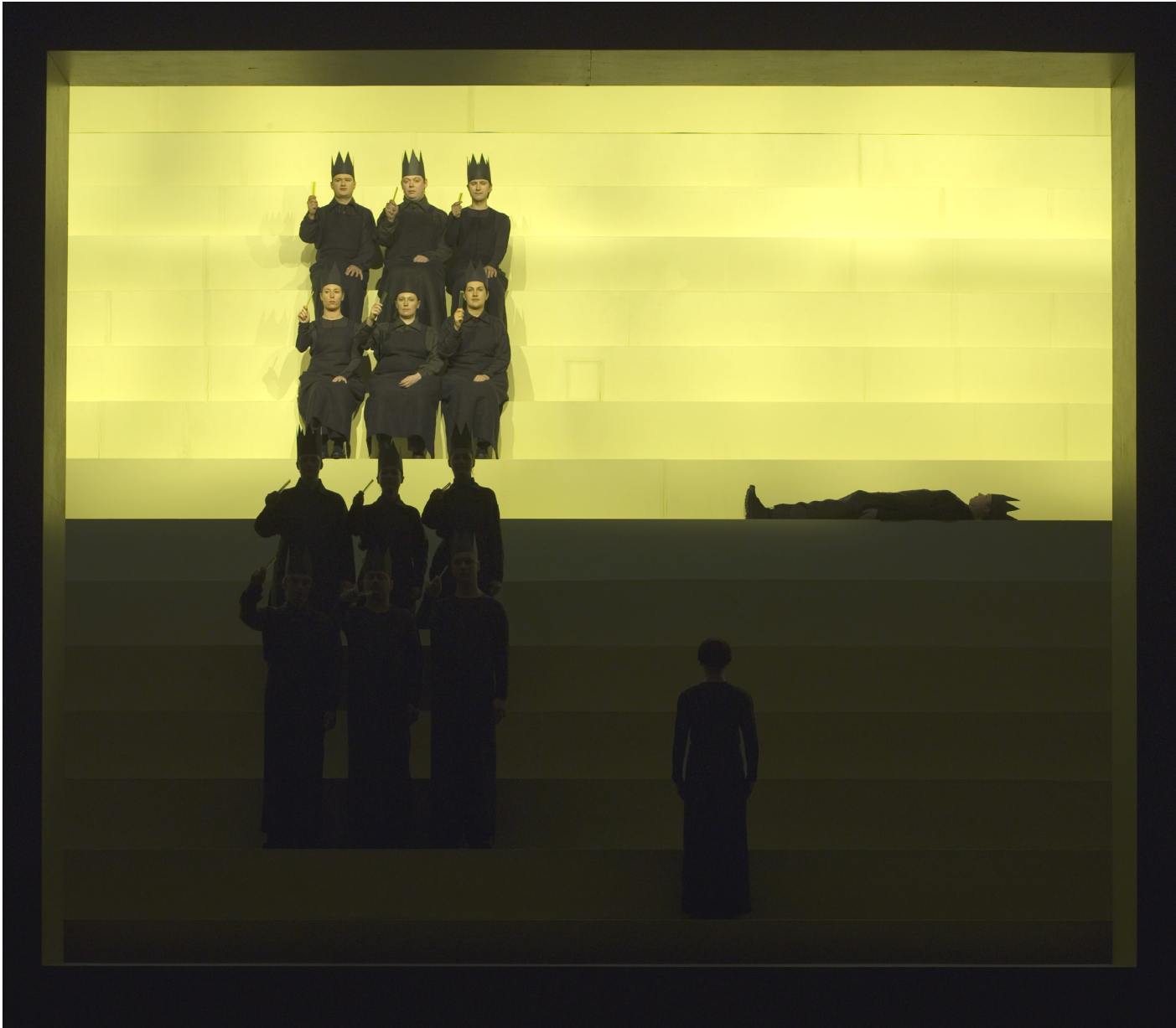
Librettoen i tre satser er skrevet af Ib Michael. Den består af ny tekst skrevet til Operation: Orfeo sunget af koret og udvalgte dele fra digtsamlingen Himmelbegravelse sunget af solisten. De indrykkede tekstafsnit er hentet fra Himmelbegravelse.

SCENOGRAFI OG LYS

Scenografien består udelukkende af en kæmpe indrammet trappe, som man ikke kan se hvor ender eller begynder, en evighedstrappe. Ved hjælp af skiftende lyssætning kan rummet gøres fladt eller dybt, så rummet fremstår 2-, 2 ½- (reliefvirkning) eller 3-dimensionalt. Forholdet mellem scenografi og lys skaber også optiske bedrag og således bliver den optiske sans udforsket og udfordret.

KUNSTNERISK HOLD

Koncept og instruktion:	Kirsten Dehlholm
Musik:	John Cage, Bo Holten og Christoph Willibald Gluck
Libretto:	Ib Michael
Koreografi:	Claus Lynge
Musikalsk tilrettelæggelse:	Bo Holten
Scenografi:	Maja Ravn
Lyskoncept:	Maja Ravn og Jesper Kongshaug
Lysdesign:	Jesper Kongshaug
Lyddesign:	Ole Chr. Hansen
Koreografi fo solodans:	Anita Saij
Kostumer:	Annette Meyer
Produktion:	Hotel Pro Forma

MYTEN

Myter har gennem tiderne virket som et spejl, hvori skiftende kulturer har set sig selv gengivet. Igennem de mytiske fortællinger har vi søgt at besvare de eksistentielle spørgsmål, som menneskeheden deler på tværs af tid og sted.

Fortællingen om Orfeus og Eurydike er en af de bedst kendte myter fra den græske mytologi. Græske poeter som Platon og Euripides refererer til myten. Senere fortolkes myten bl.a. af to af de største romerske poeter Virgil og Ovid. I dag er myten stadig en af de mest populære inden for opera, teater og dans. Hvorfor?

EVIGGYLDIGE TEMAER I ORFEUS OG EURYDIKE

Fortællingen om Orfeus og Eurydike vækker stadig genklang efter årtusinder, fordi den omfatter og levendegør en mangfoldighed af tidløse og eksistentielle emner:

- Døden som livsvilkår
- Tab
- Sorg
- Kærlighed
- Tålmodighed og behovsudsættelse
- Kunstens kraft

På mange måder er fortællingen om Orfeus' rejse til underverdenen et vidnesbyrd på, at disse emner altid har været og er en del af en altomfattende menneskelighed, vores adfærd og natur.

Nedenstående er forslag til hvordan Operation:Orfeo kan bruges som tema i fagene dansk, musik, drama og oldtidskundskab.

ORFEUS OG EURYDIKE

Af faderen Apollon lærte Orfeus at spille lyre på en sådan måde, at han fortryllede de vilde dyr, væksterne og stenene. Hans idylliske ægteskab med skovnymfen Eurydike endte brat, da hun, på flugt fra den forelskede Aristaeus, blev bidt af en slange i foden og døde.

Orfeus fik af Zeus tilladelse til at stige ned i dødsriget for at hente sin hustru. Med sin musik bragte han dødsrigets vogter, Kerberos, til ro og fortsatte nedstigningen til dødsrigets herskere Hades og Persefone.

De tillod Eurydike at følge med Orfeus tilbage til jorden på den ene betingelse, at Orfeus ikke måtte vende sig om og se tilbage før de begge var nået ud i lyset i de levendes rige. De havde næsten afsluttet deres opstigning, da Orfeus, for at sikre sig at Eurydike var med, og i længsel efter at se hende igen, vendte sig om. Hun forsvandt øjeblikkeligt til dødsriget og var for evigt fortabt.

I sin sorg skyede Orfeus al kontakt og levede alene i skovene. Da mænaderne, de vilde kvinder i skoven, opfordrede Orfeus til at deltage i deres mystiske ritualer, og han afslog, steg deres raseri så højt, at de flåede Orfeus' krop fra hinanden og kastede hans hoved i floden Hebrus. Hovedet, blev det sagt, flød syngende ned ad floden til øen Lesbos.

OLDTIDSKUNDSKAB

Oldtidskulturer skabte myter om underverdenen og døden, der hang tæt sammen med deres kultur og livsvilkår. Den græske ligeså. Dog var der i det græske antikke samfund forskel på myter. Nogle myter handler om, hvordan de græske guder sætter verden i system og opfinder ting og institutioner såvel som begreber, menneskene har brug for. Men der findes også myter, hvor guderne myrder og voldtager mennesker og skændes og horer indbyrdes. Disse fortællinger har haft vidt forskellige formål og er svære at få til at passe ind i én forklaringsmodel. De græske myter behandler både naturlige fænomener, sociale forhold, sproglige begreber og meget mere. Myten om Orfeus og Eurydike deler træk med myter om underverdenen, khthoniske guder og den antikke kosmologi, såvel som det græske dramas tragedie. Som alt andet med græsk religion er billedet meget broget.

Ligesom der var forskel på myter, var der forskel på antik religion og poeterne myter om guderne. I takt med den filosofi, der udviklede sig i Grækenland mellem 500 og 300 f.v.t., ændres forholdet mellem myte og religion. F.eks. forbød filosofen Platon i forbindelse med hans filosofi om en idealstat direkte læsningen af Homer. Han krævede et helt andet, mere filosofisk, forhold til guderne.

Hotel Pro Forma refererer til Ovids udgave af Orfeus og Eurydike fra Metamorfoser. Der findes mange udgaver, hvor især årsagen til, at Orfeus vender sig om eller mænadenes grund til at slå ham ihjel divergerer.

OLDTIDSKUNDSKAB

ANBEFALET LÆSNING

- Myten om Orfeus og Eurydike
- Libretto til Operation:Orfeo af Ib Michael
- Indledningsteksten: En billedopera i tre satser
- Interview med Kirsten Dehlholm

DISKUSSIONSFORSLAG

- Grunden til og betydningen af Orfeus' fatale handling
- Hvad fortæller den græske og romerske antiks mytologi om oldgrækernes og romernes livsvilkår og syn på kærligheden og døden?
- Hvilken rolle spiller kunst og kunstens kraft i myten om Orfeus? Hvad fortæller det om det oldgræske syn på kunst? Hvilken betydning havde kunsten i det oldgræske samfund?
- Hvordan forholder Hotel Pro Formas iscenesættelse sig til myten?
- Blotlægger Operation:Orfeo aspekter af myten, som ellers ikke kommer frem i tekst? Eller savner man omvendt aspekter af myten i denne fortolkning?

DANSK

De fleste oldtidskulturer skabte myter om underverdenen og døden, der hang tæt sammen med deres kultur og livsvilkår. Den græske ligeså. I myter bliver det personlige mikrokosmos og mytiske makrokosmos sat over for hinanden, hvormed det tydeliggøres, at de to er gensidigt afhængige. Myter eksisterer kun i kraft af mennesket, der tror på dem. Mennesket bruger myten for at forstå sin eksistens.

Derfor er myten også en litterær genre, som bl.a. den græske antiks kultur forfinede. Myten om Orfeus og Eurydike har træk fra tragedien såvel som kosmologiske myter om underverdenen. Myten fortæller om døden som livsvilkår, kærlighed, tålmodighed og behovsudsættelse, men også om kunstens kraft. Hotel Pro Forma refererer til Ovids udgave af Orfeus og Eurydike fra *Metamorfoser*. Der findes mange udgaver, hvor især årsagen til, at Orfeus vender sig om eller mænadernes grund til at slå ham ihjel divergerer.

Ib Michaels libretto er en sanselig gendigtning af myten om Orfeus og Eurydike, sat op over for dele fra hans digtsamling *Himmelbegravelse*, som beskriver forfatterens oplevelse af det tibetanske begravelsesritual. I librettoen bliver myten klippet i stykker, når der krydsklippes til *Himmelbegravelse*, hvormed myten ikke fortælles direkte, men danner baggrund for forestillingen. Librettoen er et collageværk, hvor krydsklipningen mellem to tekster skaber en ny helhed. Ydermere ses en tekstmæssig krydsklipning, når der veksles mellem teksterne til musikkens komponister: Bo Holten, John Cage, hvis musik ikke er forbundet med myten, samt arien "Che faró senza Euridice" fra C.W. Glucks opera *Orfeo ed Euridice* fra 1762. Librettoen kan dermed læses som et værk i sig selv, ligesom at hele forestillingens tekstkorpus kan det.

Librettoens vekslen mellem Ib Michaels to tekster bliver både en sidestilling og en collage af en moderne fortolkning af en græsk, antik myte og et moderne menneskes møde med et århundrede gammelt tibetansk begravelsesritual, vi sjældent får at se og som mange vender ansigtet væk fra. Librettoen præsenterer altså ikke blot menneskets forhold til myten og døden gennem begravelsesritualer, men også Ib Michaels forhold til myten, døden og andre kulturer, set gennem moderne øjne, placeret i en bestemt tidsmæssig og global kontekst.

Ib Michael kan i 2020 fejre 50 års jubilæet af sit forfatterskab, som spænder over romaner, digte og rejselitteratur. Hans arbejde beskæftiger sig ofte med emner, der geografisk ligger uden for både Danmark og Europa. Mødet med andre kulturer og civilisationer, såvel historiske som geografiske, er gennemgående i hans forfatterskab, som er præget af træk fra den latinamerikanske magiske realisme.

DANSK

ANBEFALET LÆSNING

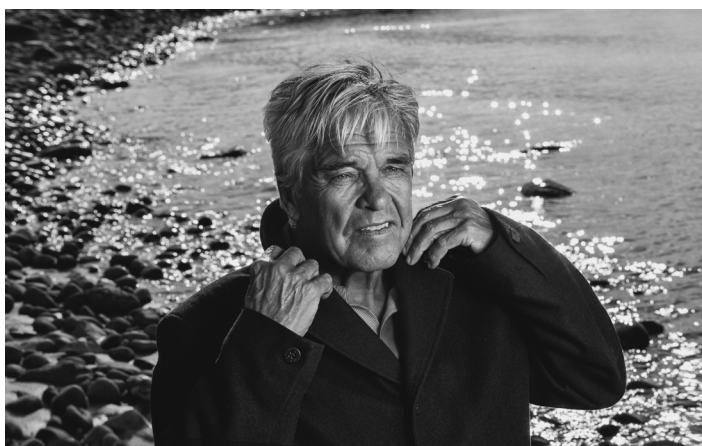
- Operation:Orfeo Libretto af Ib Michael
- Myten om Orfeus og Eurydike
- Indledningsteksten: En billedopera i tre satser
- Interview med Kirsten Dehlholm

DISKUSSIONSFORSLAG TIL FORESTILLINGEN

- Operation:Orfeo: analyse af forestillingen som drama og af librettoen som tekst.
- Myten om Orfeus og Eurydike
- Genrerne: myte og libretto
- Hvordan forholder Hotel Pro Formas iscenesættelse sig til myten?
- Pga. mytens almenkendte historie bad Kirsten Dehlholm Ib Michael om en libretto, som ikke forholdt sig beskrivende til mytens indhold, dvs. ikke beskrev narrativet. Hvad gør dette for oplevelsen af forestillingen?
- Blotlægger Operation:Orfeo aspekter af myten, som ellers ikke kommer frem gennem den klassiske tekstform af myten?

DISKUSSIONSFORSLAG TIL IB MICHAELS LIBRETTO OG FORFATTERSKAB

- Tekstanalyse af libretto.
- Hvad kan grunden være til, at Ib Michael har valgt at lave en digtsamling om den tibetanske himmelbegravelse?
- Hvad kan grunden være til at Ib Michael foreslog netop Himmelbegravelse som tilføjelse til hans gendigtning af Orfeus og Eurydike?
- Hvad betyder det for teksten, at den synges? Hvad mistes og hvad opnås?
- Ib Michaels forfatterskab: træk, genrer og vigtighed i dansk litteraturhistorie.

Ib Michael

MUSIK

Librettoen i tre satser er en sanselig beskrivelse af myten, fremført på dansk som a capella kormusik. Ud over librettoen synges originalteksterne til Cage og Glucks værker. Musikken fremføres live, på bånd eller i kombination, som kor og af solist. Af de 83 minutter, forestillingen varer, er 45 minutter af John Cage, 33 minutter af Bo Holten og 4 minutter af Christoph Willibald Gluck. Resten er stilhed. Måske også af John Cage.

Operation:Orfeo består af tre forskellige genrer: Glucks klassicistiske arie fra Orfeo ed Euridice, 1762. Bo Holtens korværk der tager afsæt i den kirketonale musik og tilføjer den en udpræget melodisk udsmykning, idet han har komponeret sin musik oven på koraler af Hans Leo Hassler fra 1608. John Cages moderne kompositionsmusik, baseret på en ikke-tonalt, ikke-melodiøs og ikke-betydningsbærende tilgang.

Kan billedoperaen Operation:Orfeo overhovedet betegnes som en opera? Titelordet 'operation' indeholder ordet 'opera', men forstyrres af en anden betydning, der krydser ind over og forvirrer. Operation:Orfeo indeholder mange traditionelle operaelementer: Bl.a. er sangen det bærende element, med arier, vekslen mellem solist og kor, duetter mellem solister. Sangere i kostumer agerer på scenen, en libretto ligger til grund for en del af musikken, som er i akter med forskellige titler og sceniske virkemidler. Dog indeholder forestillingen ikke en fremadskridende handling eller et reelt narrativt forløb. Forestillingen bygger på operakonventioner, som den bevidst først fremprovokerer, dernæst leger med og smider tilbage i hovedet på publikum, der således konfronteres med forventningerne til en hvad en rigtig opera er.

Synsbedraget er en stor del af Operation:Orfeos visuelle koncept. Men der bedrages også auditivt, gennem legen med tilskuerens blik og hørelse. Dette sker bl.a. ved brugen af både live sang og afspillet sang. Publikum regner med, at det er koret på scenen der synger, men noget rykker ved oplevelsen af lydkilden. Man bliver klar over, at lyden er elektrisk forstærket, og bliver i tvivl om, hvad der afspilles og hvad der er live. En anden effekt, der leger med lydkildeproblematik, er fordoblingseffekten på en af Cage-sangene. Sangen synges live af en alt-solist fra koret, unisont med en afspillet version af præcis det samme. Dette giver en fordoblingseffekt og samtidig en ekkoeffekt, fordi stemmerne ind imellem er en anelse forskudt. Sammenstødet mellem det visuelle og det auditive tvinger dermed tilhøreren til ikke at knytte en bestemt person til sangen visuelt, men i stedet at lytte til sangen.

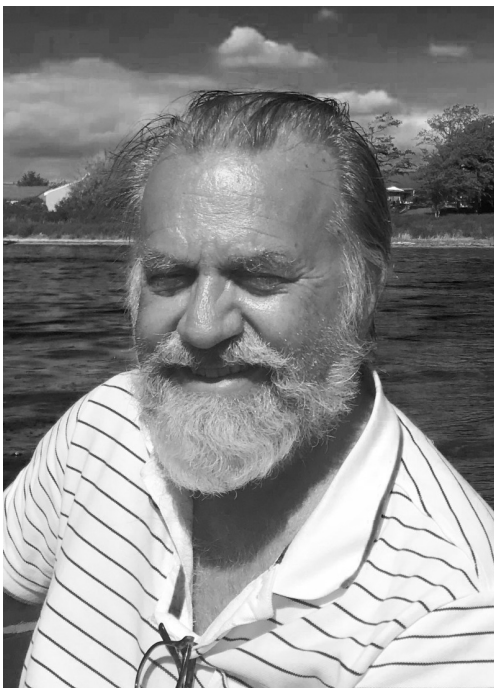
MUSIK

ANBEFALET LÆSNING

- Operation:Orfeo Libretto af Ib Michael
- Orfeus og Eurydike
- Indledningsteksten: En billedopera i tre satser
- Interview med Kirsten Dehlholm

DISKUSSIONSFORSLAG

- Analyse af de tre satser i Operation:Orfeo
- De tre komponisters virke/musik i musikhistorisk kontekst
- Hvordan er musikken til Operation:Orfeo anderledes end den til mere traditionelle operaer? Hvad kan I bedst forholde jer til og lide?
- Genrerne opera og Hotel Pro Formas egen beskrivelse af værket som en billedopera. Hvorfor kan forestillingen, på trods af dekonstruktionen af genren, stadig kaldes en opera?
- Formår musikken og librettoen at formidle mytens temaer og følelser?

Bo Holten

DRAMA

Operation:Orfeo er et musikalsk værk skabt i 1993 ud fra billedkunstneriske grundprincipper. Forestillingen repræsenterer en ny tilgang til operagenren og kaldes en billedopera. Men kan Operation:Orfeo overhovedet betegnes som en opera? Titelordet 'operation' indeholder ordet 'opera', men forstyrres af en anden betydning, der krydser ind over og forvirrer. Forestillingen bygger på klassiske operakonventioner, som den bevidst først fremprovokerer hos publikum, dernæst leger med og smider tilbage i hovedet på publikum. Vi bliver altså konfronteret med vores egne forventninger til en hvad en rigtig opera er. Operation:Orfeo indeholder imidlertid mange traditionelle operaelementer: Først og fremmest er sangen det bærende element, med arier, vekslen mellem solist og kor og duetter mellem solister. Sangere i kostumer agerer på scenen, en libretto ligger til grund for en del af musikken, som er i akter med forskellige titler, og der bruges specialeffekter som laserlys og røg.

Dog indeholder forestillingen ikke en fremadskridende handling eller et reelt narrativt forløb. Der er ingen psykologiske personkarakteristikker, hvor hver enkelt sanger spiller en rolle. Disse elementer er vigtige for den traditionelle opfattelse af en opera. Det dramatiske og det naturalistiske, hvor sangerne spiller roller som indgår i handlingsforløbet, er netop de afgørende træk fra operatraditionen, som mangler i Operation:Orfeo. Der er heller ikke én sammenhængende musik, der binder operaen sammen, og musikken består kun af sang. Det er stemmen og sangen der er i centrum, og der søges bevidst væk fra det handlingsdramatiske og den realistiske bevægelsesdramaturgi.

ANBEFALET LÆSNING

- Læs libretto til Operation:Orfeo af Ib Michael
- Læs myten om Orfeus og Eurydike
- Indledningsteksten: En billedopera i tre satser
- Læs interviewet med Kirsten Dehlholm

DISKUSSIONSFORSLAG

LIBRETTO

- Librettoen i tre satser er skrevet af Ib Michael. Den består af udvalgte dele fra digtsamlingen Himmelbegravelse og ny tekst skrevet til Operation:Orfeo. De indrykkede tekstafsnit er hentet fra Himmelbegravelse.
- Hotel Pro Forma og Ib Michaels fortolkning af myten?

DRAMA

DRAMATURGI

Diskuter følgende udsagn om principperne bag forestillingens dramaturgi:

- Kravet til årsagssammenhæng og dramatisk forløb i libretto og musik er erstattet af en række tableauer og kompositioner, bestemt af rent visuelle og auditive principper snarere end af dramatiske fortællemåder – en billedtolkning, der genopfinder den traditionelle operas grundelementer.
- Myten om Orfeus' rejse til underverdenen bliver ikke genfortalt direkte. Den tjener i stedet som et dramaturgisk forløb med den klassiske tredeling som udgangspunkt for en serie billeder, komponeret og oversat til et moderne scenisk billedsprog.
- Tredelingen refererer til mytens udviklingsfaser: nedstigningen, opstigningen og tabet, synliggjort som billeder i mørke og lys, i flade og dybde.

MUSIK

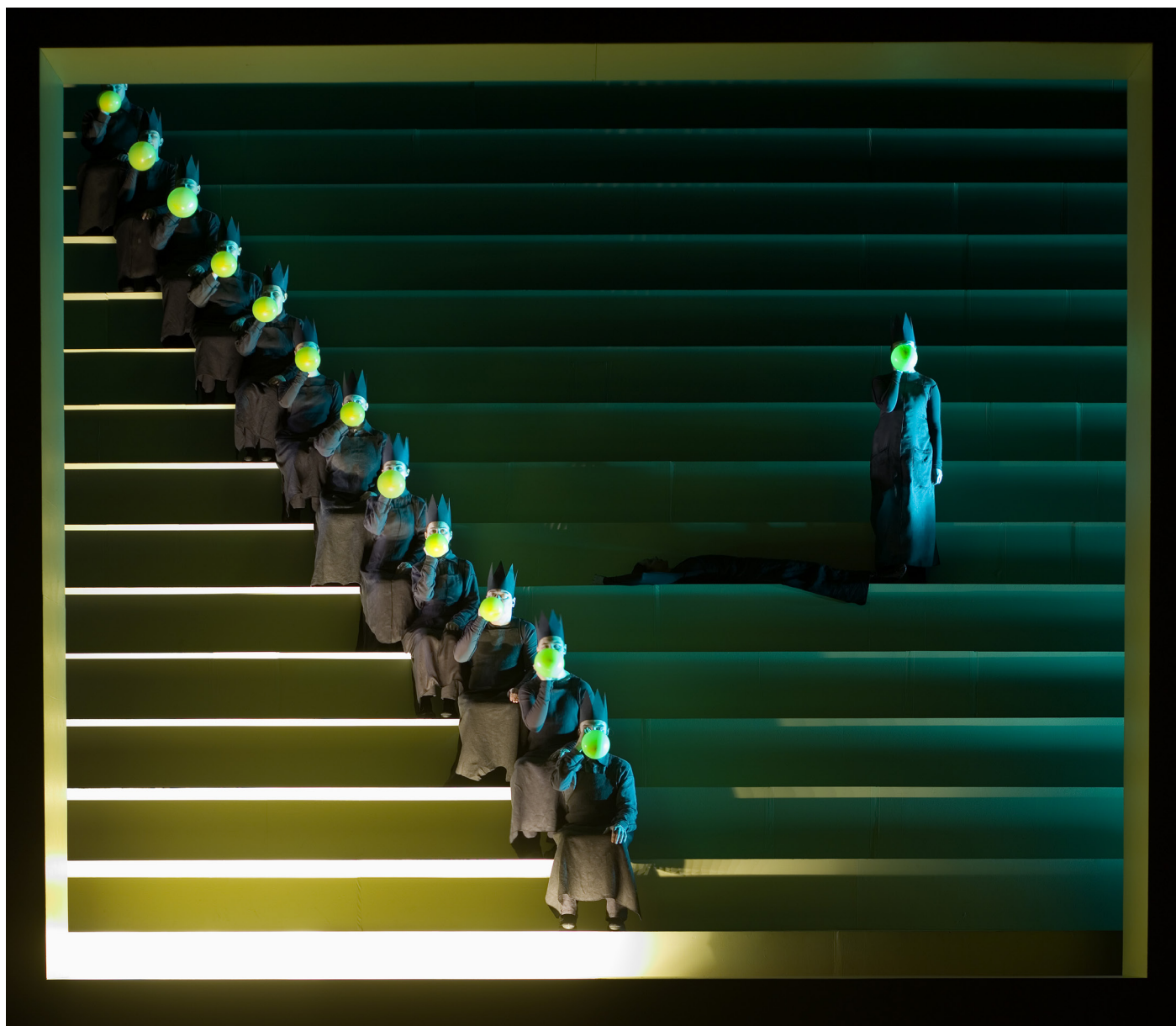
- Musikken i forestillingen bæres af kvaliteter, der spiller op til hinanden; det spinkle til det voluminøse, det spredte til det samlede, solisten til koret. Korværket fremføres live, på bånd og i kombination, som kor og solister.
- Beskriv de tre satser
- Hvordan virker de tre satser som samlet værk?
- Hvordan passer Hotel Pro Formas beskrivelse af forestillingen som billedopera?

KOREOGRAFI OG PERFORMERNES ROLLE PÅ SCENEN

- Er der genkendelige karakterer fra Orfeus og Eurydike i Operation:Orfeo?
- Hvordan er performerens, solistens og korets samspil?
- Hvilken rolle spiller performeren?
- Hvad kan den tavse performer, som den talende skuespiller ikke kan, og vice versa?
- Hvordan bevæger de sig og hvorfor bevæger de sig på denne måde?

SCENOGRAFI OG KOSTUMER

- Hvad består scenografien af?
- Hvilken rolle spiller lys og lyssætning i denne forestilling?
- Scenografien arbejder med "trompe l'oeil". Hvad er det, og hvor kommer traditionen fra?
- Spiller rekvisitter en stor rolle i scenografien?
- Hvordan ser kostumerne ud og hvorfor?

OM HOTEL PRO FORMA

Hotel Pro Forma er et internationalt produktionshus, et kunstnerisk mødested for tværkunstnerisk arbejde, installationskunst, performance, musikdramatik og opera. Universelle temaer sættes ind i konceptuelle, visuelle og musiske rammer, der udnytter de nyeste teknologiske og kunstneriske virkemidler. Alle værker skabes i samarbejde med professionelle fra kunst, videnskab og teknologi. Hotel Pro Forma blev grundlagt i 1985 af Kirsten Dehlholm. Hendes arbejde som kunstnerisk leder og instruktør med Hotel Pro Forma har opnået stor anerkendelse både nationalt og internationalt.

Kirsten Dehlholm har modtaget en lang række prestigefyldte priser, heriblandt Reumerts "Årets Hæderspris" i 2015 for sit livslange kunstneriske virke og som original fornyer af scenekunsten. Ligeledes i 2015 modtog hun "The Distinguished Artist Award" fra The International Society of Performing Arts.

LITTERATUR

Christophersen, Erik Exe og Katrine Winkelholm, ed.: Skønhedens Hotel.
Hotel Pro Forma. Et laboratorium for scenekunst. 2015, Aarhus Universitetsforlag

Hansen, Marie Louise Abildtrup: Performance Opera Operation : Orfeo
Musik & Forskning 26. 2001, s. 31-36:
<http://musik.ku.dk/upload/application/pdf/f51d6748/2001-01-Kunzen.pdf>

Michael, Ib: Himmelbegravelse
1986, Brøndum

NYTTIGE LINKS

<https://www.hotelproforma.dk/>

Operation:Orfeo på Vimeo:
<https://vimeo.com/57213464>

Kirsten Dehlholm:
<https://www.kvinfo.dk/side/170/bio/460/>
http://kunstonline.dk/profil/kirsten_dehlholm.php

Ib Michael:
<https://forfatterweb.dk/oversigt/michael-ib#anchor3633>